European Union Kosovo

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë
Ministarstvo Trgovine i Industrije
Ministry of Trade and Industry

Agjencia Kosovare e Standardizimit
Kosovo Standardisation Agency
Kosovska Agencija za Standardizaciju

SREDNJOROČNA STRATEGIJA KOSOVSKE AGENCIJE ZA STANDARDIZACIJU 2020 - 2025

FREE MOVEMENT OF GOODS

ibf INTERNATIONAL CONSULTING

SREDNJOROČNA STRATEGIJA KOSOVSKE AGENCIJE ZA STANDARDIZACIJU

2020 - 2025

Ovaj dokument je razvijen i štampan uz podršku projekta Slobodno Kretanja Robe koji finansira EU. Sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražavaju stavove Evropske unije.

TABLE OF CONTENTS

1.The context **7**

2.Facing challenges **7**

3.Our vision **9**

4.Our mission **9**

5.Our objectives **9**

5.1. Kosovo standards (SK) used nationally 9
5.2. Meeting national needs 9
5.3. Overcoming European and international standardization challenges 10
5.4. Developing original national standards 10
5.5. Finalizing, upgrading and successfully using our electronic tools 10
5.6. Strengthened and visible 11

6.National standardization priorities (our strategy for meeting objectives) **11**

6.1. Kosovo Standards (SK) used nationally 12
6.2. Meeting national needs 13
6.3. Overcoming European and International standardization challenges 14
6.4. Developing national original standards 15
6.5. Finalising, upgrading and successfully using our electronic tools 16
6.6. Strengthened and visible 16

Annex I - Root analysis of the last five years **19**

Annex II - Implementation Plan - Measuring success Year I **25**

Skraćenice

KAS	Kosovska agencija za standardizaciju
OS	Organ za sertifikaciju
CCMC	CEN-CENELEC Centar za upravljanje
CEN	Evropski komitet za standardizaciju
CENELEC	Evropski komitet za elektrotehničku standardizaciju
DPS	Albanska opšta uprava za standardizaciju
ETSI	Evropski institut za telekomunikacione standarde
e-CMIS	Informacioni sistem upravljanje e-Trgovinom
SKR	Slobodno kretanje robe
VK	Vlada Kosova
IEC	Međunarodna elektrotehnička komisija
PIS	Prava intelektualne svojine
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju
ITU	Međunarodna telekomunikaciona unija
PI	Početni izveštaj
MTI	Ministarstvo trgovine i industrije
NOS	Nacionalni organ za standardizaciju
IK	Infrastruktura kvaliteta
QMS	Sistem za upravljanje kvalitetom
SMIS	Informacioni sistem za upravljanje standardima
TK	Tehnička komisija
STO/TPT	Svetska trgovinska organizacija/tehničke prepreke za trgovinu

O KAS

KAS, odnosno Kosovska agencija za standardizaciju, jedini je organ za standarde na Kosovu; 14 godina radi na tome da standardnim korisnicima i akterima u oblasti standardizacije u zemlji obezbedi evropske i međunarodne standarde koji su usvojeni kao nacionalni, kao i politiku i pravila standardizacije u skladu sa evropskim i međunarodnim uslovima.

Najnovijim Zakonom br. 06/L-019 o standardizaciji, KAS je dat unapređen okvir, pošto prevodi evropsku Uredbu 1025/2012 o standardizaciji, u mnogim aspektima u vezi sa postupkom standardizacije. Zakonodavni okvir u oblasti standardizacije posebno je izmenjen 2018. god. da bi se KAS dala prilika da radi u skladu sa evropskim načelima, politikom i pravilima.

Infrastruktura kvaliteta na Kosovu je uspostavljena i funkcioniše. KAS je jedan od glavnih stubova infrastrukture kvaliteta (IK) i u skladu sa tim izvršava svoje dužnosti. Politika standardizacije proizvoda usluga i sistema upravljanja kreirana je tako da se garantuje da se standardima postavljaju specifikacije kao osnova za procenu usklađenosti sa propisima.

Na osnovu zakona, mi predstavljamo Kosovo spolja i ulažemo svaki napor da budemo prisutni i predstavljeni u svim evropskim i međunarodnim strukturama za standardizaciju. Zaključujemo sporazume o saradnji sa različitim NOS i održavamo dobre odnose sa svojim pandanima.

Ova Strategija se zasniva na analizi izvršenoj krajem avgusta 2019. godine, analizi koja se usredsredila na aktuelno stanje NOS Kosova. Preporučljivo je početi sa čitanjem analize (Dodatak I uz Strategiju) da bi se u celosti shvatili ciljevi i prioriteti koje smo postavili za narednih pet godina.

1. Kontekst

Mi funkcionišemo u novostvorenoj zemlji koja se stalno suočava sa izazovima, u kojoj organizacije moraju da se prilagođavaju, ažuriraju, predviđaju ili da čak uvode promene da bi mogle da ostvare dobar učinak i dobiju priznanje.

Pritisak da prilagodimo, promenimo, popravimo sebe i Agenciju podrazumeva to da se svakodnevno suočavamo sa izazovima u pogledu standardizacije. Da bi napredovale u takvom okruženju, organizacije moraju da imaju jasnu viziju toga dokle žele da stignu i šta žele da postignu. Ovom Strategijom utvrđujemo svoju viziju (zašto činimo to što činimo), našu misiju (šta i kako činimo), naše ciljeve (šta nam je potrebno da postignemo da bismo ostvarili svoju misiju i viziju) i svoje prioritete (na šta treba da usmerimo svoje resurse da bismo to omogućili). Ovi prioriteti su osmišljeni tako da se redovno prilagođavaju da bi se odgovorilo na promene koje proizilaze iz naših unutrašnjih i spoljašnjih podsticaja.

Sav naš napor ulaže se u postizanje učinka na traženom evropskom nivou, sa očiglednim ciljem da se pridružimo evropskim strukturama za standardizaciju, imajući ujedno na umu unutrašnje, ali i, u isto vreme, u to da budemo od poverenja i faktor oslanjanja na nacionalnom nivou te da svojim akterima služimo kroz propisne rezultate u pogledu standardizacije.

2. Suočavanje sa izazovima

Standardizacija u svetu predstavlja kontinuirani proces razvoja, potrebne su promene, postavljaju se novi uslovi; zbog toga, svakodnevno se suočavamo sa izazovima i što se više okolnosti menjaju to više moramo da se prilagođavamo i određujemo prioritete u svom radu. Svakodnevni rad na tome da standardizacija bude u skladu sa evropskim i međunarodnim sistemima dolazi sa rizicima i prilikama sa kojima se suočavamo ili grabimo. Mešavina nacionalne ekonomije, političkih aspekata, evropskih uslova, međunarodnih pravila, sve u vezi sa standardizacijom, na ovaj ili onaj način, KAS daje priliku da prokrči sopstveni put kao organ koji dobro funkcioniše.

Pošto je Kosovo nova zemlja, postoje određene posebne okolnosti, zbog ove situacije i određenih razlika u poređenju sa drugim NOS u Evropi. Počeli smo od nulte tačke, pre četrnaest godina. Naša istorija standardizacije je kratka. Počeli smo da razvijamo svoj skup standarda, isključivo na osnovu evropskih i međunarodnih dokumenata bez autentičnih nacionalnih standarda.

Ovakva okolnost ima svojih prednosti ali i određenih mana.

Nepostojanje autentičnih nacionalnih standarda znači da nemamo standarde koji su u sukobu sa evropskim, ali znači i to da bez obrazovanja i kulture u oblasti standardizacije, nedostaje shvatanje u pogledu upotrebe standarda, nedostaje kultura razgovora i razvoja standarda preko tehničkih komisija. Privredna društva se ne koriste za primenu standarda u svom poslovanju i ugovorima, organi vlasti nemaju postupak za nametanje ove kulture društvu. Da bi se sve ovo desilo, moramo da se usredsredimo na konkretne aktivnosti, na osnovu evropskih i međunarodnih primera, smernica, pravila i politike.

Ekonomski aspekti: Kao mala zemlja, ekonomija pokazuje korake u pravcu napretka ali i dalje osećamo neizvesnost i nedostatak znanja te obrazovanja u pogledu standardizacije i njenih prednosti. Izazov je u tome da se predstavimo što većem broju aktera, koristeći određena marketinška i sredstva promocije.

Akteri u oblasti standardizacije i iz privatnog i iz javnog sektora moraju da shvate ulogu i značaj standarda u ekonomiji i ulogu koju oni imaju u ekonomskom razvoju i uklanjanju tehničkih prepreka za trgovinu. Obrazovanje, informisanje i obučavanje istih do ove mere jedan je od ciljeva koje KAS preuzima i deo je ove Strategije.

Standardi su bitni za mnoge aspekte našeg svakodnevnog života. Imaju važnu ulogu, zajedno sa propisima, u zaštiti životne sredine, povećanju bezbednosti, kao i zdravlja te blagostanja potrošača i zaposlenih. Kada su proizvodi i usluge u skladu sa standardima, pretpostavlja se da su bezbedni, pouzdani i da odgovaraju nameni.

Politički aspekti: Na nacionalnom nivou, KAS radi na osnovu novog zakona o standardizaciji i, isto kao i u većini zemalja u razvoju, suočava se sa poteškoćama zbog nedovoljnog budžeta. Potrebni su nam vreme i resursi da ljude upoznamo sa prednostima koje standardi donose u njihov svakodnevni život. Promene dolaze sa finansijskim naporima ali i sa utroškom vremena i puno učenja. Postoji nacionalni zahtev da se obezbede standardi u oblastima u kojima je privreda Kosova neaktivna, zbog čega standardi moraju da se usvoje i odobre ubrzanim tempom.

Na spoljašnjem planu, zbog potrebe da se zadovolji nacionalna potražnja i akterima obezbede neophodni evropski i međunarodni standardi, moramo da budemo u stanju da evropske i međunarodne organizacije za standardizaciju ubedimo da smo pouzdan partner i da možemo da se nosimo sa svim uslovima te da im se pridružimo kao član. Pored toga, poseban položaj u kom se naša zemlja nalazi, u kom nisu sve vlade priznale njenu nezavisnost, donosi dodatne poteškoće u pogledu prihvaćenosti u evropskim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju.

Međutim, čak iako je ovo u velikoj meri van naše kontrole, pridruživanje organizacijama CEN/CENELEC, ISO i IEC ostaje jedan od naših glavnih ciljeva. Dok moramo da čekamo na pogodnije globalne i regionalne okolnosti, moramo da uradimo sve što je u našoj moći da zadovoljimo sve tehničke uslove evropskih i međunarodnih struktura čiji član nameravamo da postanemo, tako da, kada vreme za to dođe, budemo spremni da dokažemo da sistem postoji.

Društveni aspekti: Generalno, potrošači na Kosovu sve više očekuju da proizvodi i usluge budu prilagođeni njihovim potrebama. Za sada, ovo se u manjoj meri odnosi na standarde pošto su se navikavali na određeni tradicionalni način sticanja istih pa tek sada, nalazimo se na putu da ponudimo nove usluge standardizacije. Ovo nas tera da budemo ubedljiviji i bolje integrišemo aktere u oblasti standardizacije u naše procese donošenja odluka. Pored toga, postaje sve važnije da čujemo i utiske potrošača, da bismo bolje predvideli njihova očekivanja i njihovo ponašanje.

Standardi se stvaraju spajanjem iskustva, stručnosti i interesa različitih kategorija aktera, kao što su proizvođači, prodavci, kupci, korisnici i regulatori materijala, proizvoda, procesa ili usluge. Ove aktere predstavljaju privredni subjekti i privredna udruženja, javni organi, stručni organi, trgovinska udruženja, organizacije potrošača, ekološke organizacije, sindikati, izvršni organi, organi za ocenu poštovanja propisa itd.

Učešće iz svih sektora društva korisnicima standarda daje poverenje da standardi ne odražavaju samo naučnu i tehničku savremenost, već da uzimaju u obzir i potrebe, brige i prioritete šireg društva.

Privredni subjekti imaju koristi i od pristupa standardima koji uzimaju u obzir brige i prioritete društvenih aktera, pošto pomažu da se obezbedi da su proizvodi i usluge razvijeni i obezbeđeni u skladu sa tržišnim očekivanjima, da su zdravlje i bezbednost radnika zaštićeni, da su u najvećoj meri primenjene prakse zaštite životne sredine; drugim rečima, promoviše se društvena odgovornost aktera na tržištu. Takođe, usklađeni standardi obezbeđuju podršku za tehničke zakone o proizvodima.

Prisustvo na mreži: Digitalni proizvodi i usluge preuzimaju svet standardizacije; ovo nam nudi mnoge prilike u oblasti pomoći da se povećaju efikasnost i produktivnost, osavremenjujući naše načine rada i lakšeg prilagođavanja evropskim i međunarodnim. IT oprema, aplikacije, interna baza podataka i e-katalog te e-trgovina savremen je i neophodan način rada sa organizacijama CEN, CENELEC, ISO i IEC, kao i sa domaćim akterima.

Iako su politički aspekti van našeg dometa i uticaja, potreba našeg društva i, generalno, tendencije naše privrede mogu da se zadovolje i usmere što se tiče standardizacije. Zbog toga, kao što je i prikazano na grafikonu dole, smatramo da je naš izazov da budemo u stanju da okupimo sve potrebe, tendencije, ponašanja i prisustvo oko zajedničkog stava, koji ispunjavamo i shvatamo i mi, kao nacionalni organ za standardizaciju, i akteri iz našeg društva u oblasti standardizacije.

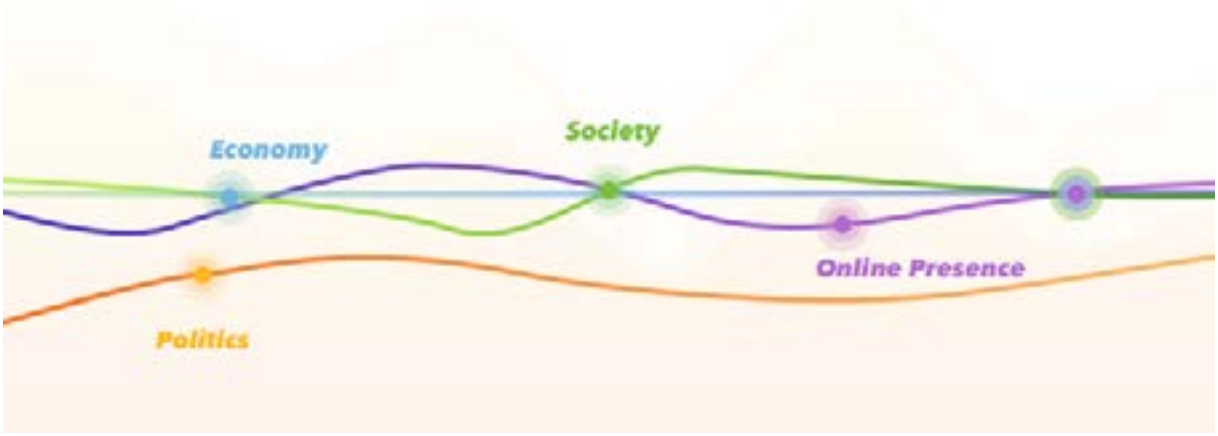

3. Naša vizija

KAS, stabilni nacionalni organ za standardizaciju, koga priznaju korisnici standarda i akteri u oblasti standardizacije na nacionalnom nivou, veoma dobar i pouzdan partner na regionalnom, evropskom i međunarodnom nivou.

4. Naša misija

Mi razvijamo, usvajamo i odobravamo nacionalne standarde, prema evropskoj i međunarodnoj politici i pravilima standardizacije da bismo čvrsto stimulisali privredni razvoj, zaštitili zdravlje i povećali bezbednost, stvorili osnovu za konkurentnost u našoj zemlji i šire, sa ciljem da imamo održivu budućnost.

Nudimo različite rezultate u oblasti standardizacije, prilagođene potrebama i očekivanjima aktera u oblasti standardizacije na Kosovu.

5. Naši ciljevi

Naši ciljevi za narednih pet godina nadovezuju se na aktuelnim stanjem na Kosovu i u KAS, na uslovima koje moramo da ispunimo i potrebama koje moramo da zadovoljimo na nacionalnom planu. Središte naše Strategije je da se držimo svojih ciljeva i da ih ispunjavamo jedan po jedan, jer će nam to doneti priznanje, ugled i podstrek koji nam je potreban na nacionalnom, evropskom i međunarodnom nivou.

Zbog toga, nadovezujući se na naš Plan poslovanja (2015-2020) i na osnovu našeg Zakona o standardizaciji, utvrdili smo šest glavnih ciljeva koje treba da ispunimo u narednih pet godina.

5.1. Kosovski standardi (KS) se koriste na nacionalnom nivou

Moramo da obezbedimo da su društvo, uopšte, i akteri u oblasti standardizacije, posebno, upoznati sa koristima koje standardi donose. Moramo da obezbedimo da je lako pristupiti standardima, koristiti ih i da su na raspolaganju kada su potrebni tržištu.

Obezbedićemo edukaciju u pogledu standardizacije i preneti znanje i iskustvo našim akterima na Kosovu.

5.2. Zadovoljavanje nacionalnih potreba

Da bismo ostvarili svoju viziju, naš sistem mora da bude sveobuhvatan. Obezbedićemo da podstičemo svakoga da dođe do standardizacije, da se obrati, a mi ćemo slušati svakoga i u procesu razvoja standarda i kada donosimo odluke kao organizacija.

Takođe, nacionalni skup standarda mora da bude sveobuhvatan i bolje prilagođen svakom akteru u oblasti standardizacije. Za to, moramo da strukturišemo Godišnji program standardizacije i da koristimo različite izvore iz kojih ćemo uvesti standarde koji moraju da se usvoje, prema nacionalnim potrebama.

5.3. Prevazilaženje izazova u pogledu evropske i međunarodne standardizacije

Da bismo bili priznati i smatrani za partnera na evropskom i međunarodnom nivou, moramo da se uskladimo sa strukturama i procesima iz politike, pravila i smernica organizacija CEN/CENELEC i ISO/IEC.

Jedan od najvažnijih zadataka je da dobijemo pun pristup evropskim i međunarodnim standardima, kao i godišnjem spisku odobrenih standarda. Imajući u vidu opisani kontekst u kom radimo, ovo je za nas izazov, a ujedno i prioritet. Ovo znači i da moramo da se nosimo sa rizicima ali i da iskoristimo prednosti zaštite autorskih prava koje sa sobom nose evropski i međunarodni standardi.

Prve korake smo napravili već oktobra 2018. god. kada je KAS uspela da zaključi sporazum o licenci sa organizacijom CEN i jedan sa organizacijom CENELEC u vezi sa pribavljanjem domaćih evropskih standarda. Što se tiče ostalih standarda (ISO, IEC), u stvari imamo ugovor sa DPS-om, ali nameravamo da pokrenemo razgovore sa organizacijama ISO i IEC da bismo imali iste sporazume o licenci koji bi KAS dali pristup međunarodnim standardima.

5.4. Razvoj autentičnih nacionalnih standarda

KAS razmatra uvođenje posebnog dela u Godišnji program nacionalne standardizacije posvećen autentičnim nacionalnim standardima da bi se zadovoljile potrebe naših domaćih aktera u oblasti standardizacije; u tom smislu, naši napori u budućem kratkoročnom periodu biće usmereni na okupljanje svih stručnjaka u našim tehničkim komisijama da rade na našim prvim autentičnim kosovskim standardima. Ovo će biti aktivnost u kojoj će posebna pažnja morati da se pokloni planiranju, finansijskim sredstvima, kadru i učinku.

Zbog evropskih uslova u vezi sa sukobljenim standardima, naši prvi autentični kosovski standardi biće u pogledu posebnih uslova klime, zemljišta i svega što je obuhvaćeno Eurocodes-om, a činiće Nacionalni dodatak uz Evropske standardi koji su već usvojeni kao nacionalni. Takođe, počeli smo istraživanje inicijative da se donesu nacionalni standardi o našoj kosovskoj narodnoj nošnji, u okviru nacionalne TK za tekstil i kožu za obuću.

Na ovaj način, obezbeđujemo da je izbegnuto svako preklapanje i sukobljavanje sa evropskim i međunarodnim standardima koji su usvojeni, a ipak razvijamo neophodne dopunske standarde.

5.5. Finalizacija, ažuriranje i uspešno korišćenje naših elektronskih alatki

Da bismo se bolje povezali sa evropskim i međunarodnim sistemima za standardizaciju i da bismo poboljšali način na koji standardni korisnici mogu da kupe standarde, koristimo elektronske alatke; one omogućavaju upravljanje procesima standardizacije i povećavaju efikasnost informacionih i usluga prodaje.

Ovi sistemi, iako u celosti funkcionalni, trenutno još uvek ne nude mogućnost elektronskog obezbeđivanja standarda zbog određenih osobenosti nacionalnog sistema finansiranja

5.6. Ojačani i vidljivi

Da bismo se dokazali kao održivi i pouzdani, moramo da uspostavimo i pustimo u rad sopstveni informacioni centar koji će obavljati poslove marketinga i promocije, davati smernice, baviti se informisanjem o standardizaciji i konsultacijama. Osmislićemo nove proizvode i usluge da bismo bolje zadovoljili našu nacionalnu potražnju i potrebe te da bismo radili u skladu sa evropskom politikom.

Samim tim, ponudićemo, u skladu sa našim Zakonom o standardizaciji, kurseve obuke, konsultacije o standardizaciji, usluge informisanja i pretplatu.

Literatura u vezi sa standardizacijom, Časopis standardizacije i Bilten, kao i štampani materijal o KAS i njenim poslovima doneo bi vidljivost i informacije o standardizaciji, a ujedno bi doprineo i edukaciji o standardizaciji.

6. Nacionalni prioriteti standardizacije (naša strategija za ispunjenje ciljeva)

Naši ciljevi su ciljevi koji nas usmeravaju narednih godina i stvoriće uzajamnu vezu između naših nacionalnih obaveza i načina na koji se traži da radimo na nacionalnom, evropskom i međunarodnom nivou.

Standardi su sredstva koja pomažu da se obezbede efikasna rešenja za konkurentne privredne subjekte, održiv privredni rast, efikasan izvoz, uz istovremeno davanje podrške javnoj politici, sertifikaciji i nadzoru tržišta, kao i obezbeđivanju efikasnog mehanizma za promovisanje zaštite potrošača i društvene odgovornosti.

Obezbeđuju koherentnost suštinskih karakteristika robe i usluga kao što su očekivani kvaliteta, ekološki aspekti, bezbednost, ekonomija, pouzdanost, kompatibilnost, efikasnost i doprinose ispunjavanju očekivanja na tržištu u pogledu proizvoda i usluga.

Težićemo tome da izvršimo svaku svoju dužnost da spojimo celokupno tehničko znanje u zemlji u radu na standardizaciji.

6.1. Kosovski standardi (KS) se koriste na nacionalnom nivou

Obrazloženje

Da bismo podstakli široko rasprostranjeno korišćenje nacionalnih standarda i da bismo privukli sve relevantne stručnjake u tehničke komisije, KAS mora da jasno pokaže prednosti korišćenja standarda. Primeri organizacije CEN/CENELEC i izabranih NOS u Evropi mogu da se iskoriste i uz podršku vlade, posebno ministarstava i drugih organa koji postupaju kao glavni korisnici standarda, KAS može da cementira svoj položaj kao autoritet u oblasti standardizacije.

Primenićemo marketinške strategije i sredstva da ubedimo i organe vlasti i privatni sektor da se više uključe u proces donošenja odluka u vezi sa određenim poslovima standardizacije i upravljanja standardizacijom.

Ovo će se prvo učiniti negovanjem edukacije u oblasti standardizacije i održavanjem kurseva obuke, govora i izlaganja da bi se bolje prenelo znanje akterima u oblasti standardizacije u zemlji. Takođe, štampani materijal poput brošura, letaka ili flajera može da se osmisli i podeli tokom svih gore navedenih događaja.

Aktivnosti

- Dopreti do različitih aktera u oblasti standardizacije (posebno akademika, velikih privatnih kompanija i organa vlasti) da bi se održale posete/događaji zajedno sa KAS, čime bi se dala prilika razgovoru o prednostima korišćenja standarda.
- Kontaktirati CCMC i izabrane NOS da bi se KAS snabdela modelima, primerima ove vrste izlaganja, a da bi se prilagodili i koristili na nacionalnom planu.
- Osmisliti i izraditi štampani materijal poput brošura, letaka ili flajera o KAS kao NOS, o poslovima standardizacije, strukturi TK, o prodaji standarda i deljenja istih na događajima na kojima KAS učestvuje.
- Pokrenuti program „obuke za predavače“ da bi se obezbedili znanje, iskustvo i stručnost na unutrašnjem planu. Za to ćemo izabrati 2 službenika koji će pohađati program ličnog usavršavanja tokom jedne godine, na početku, a zatim ćemo ih osposobiti da bismo obezbedili trajni osnov za unapređenje i ažuriranje. Pohađaće svaki program obuke koji CCMC ponudi, svaki program obuke koje ponude spoljašnji projekti, da bi išli u posete radi razmene znanja i učestvovali u sličnim aktivnostima koje će im dati znanje i sposobnosti da postanu predavači na koje možemo da se oslonimo i koje možemo da koristimo kao svoje.
- Pokrenućemo program obuke u drugoj godini sa kursevima koje će održavati uglavnom naši predavači.
- Početi kampanju za „edukaciju u oblasti standardizacije“ strukturisano kao program govora i kurseva obuke osmišljenih za različite ciljne grupe, zajedno sa akademicima i stručnjacima sa Kosova i van njega.

Mere

Ovaj cilj je trajnog karaktera. Tokom prve godine sprovođenja, planiramo da postignemo sledeće rezultate:

- Vidljiviji kosovski NOS.
- Više događaja uz učešće KAS.
- Povećan broj prodatih standarda.
- Štampani materijal o aktivnostima koje KAS sprovodi.
- Sopstveni predavači i stručnjaci KAS spremni da održavaju kurseve obuke i govore.
- Kursevi obuke KAS održani kao novi vid usluge.

6.2. Zadovoljavanje nacionalnih potreba

Obrazloženje

Imamo prilično prikladan broj tehničkih komisija sa uravnoteženom predstavljenošću svih zainteresovanih aktera čime su zadovoljeni evropski uslovi sistema za standardizaciju i obezbeđeno da se čuje i sasluša svačiji glas za istim stolom.

Kao stalna briga, moramo da stručnjacima koji dolaze u tehničke komisije ponudimo kurseve obuke i posebno priznanje, ali i da iskoristimo njihovo iskustvo tako što ćemo ih zamoliti da doprinesu u procesu donošenja odluka prilikom izrade godišnjeg nacionalnog programa standardizacije.

Spisak standarda koje treba usvojiti, kao i mogući predlozi za novu radnu stavku autentičnog nacionalnog standarda trebalo bi da bude predmet razgovora sa njima ali i sa drugim zainteresovanim stranama koje nisu članovi TK. Svaki akter u oblasti standardizacije mora da da svoj doprinos kada se donosi odluka o standardima koji će biti usvojeni. Pored članova TK, i korisnici, organi vlasti, univerziteti, drugi stubovi IK itd. Moraju da izraze svoje interesovanje za standarde da bi se zadovoljile sve potrebe i sva očekivanja na nacionalnom nivou.

Rok za usvajanje standarda kojim se trenutno služimo iznosi 60 dana za okončanje celog postupka do usvajanja. Najteži deo, ipak, ostaje obezbeđivanje tekstualnog sadržaja standarda koji se usvajaju. Ovo može da potraje duže, pošto organizacije od kojih ponekad dobijamo standarde ne reaguju blagovremeno. Sa ove tačke gledišta, da bismo mogli da bolje služimo nacionalnoj zajednici korisnika standarda, pokušaćemo da dođemo do boljeg roka za dostavljanje materijala kroz sporazume o licenci, a koje smo zaključili sa organizacijama CEN i CENELEC.

Skup standarda koji sada imamo mora da se završi i unapredi svim vrstama standarda koje su potrebne našim akterima, tako da moramo da pronađemo različite izvore, da bismo mogli da brzo obezbedimo ISO i IEC, ili EN ISO, EN IEC standarde od najvećeg značaja za aktere u oblasti standardizacije na Kosovu. Takođe, ovaj spisak standarda koje treba usvojiti mora da dobije prioritet prema hitnim potrebama aktera i ekonomije uopšte.

Aktivnosti

- Obučiti i edukovati članove tehničkih komisija.
- Podneti spisak standarda koji čine godišnji nacionalni program standardizacije svim članovima TK, svim korisnicima, svim uključenim ili zainteresovanim organima vlasti, akterima IK na tržištu, da bi se dobio njihov doprinos i čuli utisci, pre usvajanja i objavljivanja istog, da bismo se pobrinuli da obuhvata aktuelne potrebe za standardima.
- Uvesti postupak u kom ovaj spisak postaje godišnji nacionalni program standardizacije i kojim se utvrđuju prioriteti za postupak za pribavljanje standarda.
- Objaviti godišnji nacionalni program standardizacije na zvaničnom veb-sajtu, ažurirati ga po potrebi i isto objaviti blagovremeno.
- Doprineti efikasnoj primeni zakona o proizvodu obezbeđujući ekonomskim operatorima neophodne usklađene standarde da bi mogli da zadovolje uslove tehničkih propisa.
- Uložiti napor u to da se smanji vreme potrebno za pribavljanje standarda, da bi se brže usvojili i odobrili, i koristiti različite izvore (CEN, CENELEC, ISO, IEC, DPS i drugi NOS).

Mere

- Stručnjaci za standardizaciju u TK osposobljeni.
- Bolji i realističniji godišnji nacionalni program standardizacije sa ažuriranjem.
- Postupak kako izraditi godišnji nacionalni program standardizacije.
- Smanjiti vreme za pribavljanje standarda.
- Moraju se obezbediti više izvora za standarde na Kosovu.

6.3. Prevazilaženje izazova u pogledu evropske i međunarodne standardizacije

Obrazloženje

Težnja da se pristupi evropskim i međunarodnim strukturama za standardizaciju dovela je do uspešnih prvih koraka. U „Smernici 22 CEN/CENELEC-a o organizacionoj strukturi i procesima za procenu kriterijuma za članstvo u CEN-u i CENELEC-u“ pominje se da na nacionalnom nivou treba primeniti najmanje 90 % usvojenih standarda CEN-a i CENELEC-a. Poslednje naše dostignuće su dva zaključena sporazuma o licenci sa CEN-om i CENELEC-om koji KAS omogućavaju da usvoji domaće evropske standarde kao nacionalne na Kosovu. Napravljeni su neki drugi koraci u vezi sa uslovima pridruživanja CEN-u i CENELEC-u, a isti su ozbiljna posvećenost koja dokazuje da je KAS privržena tome da poštuje evropska pravila standardizacije.

Namera KAS je da kontaktira i ISO i IEC da bi zaključila sporazume o licenci radi usvajanja međunarodnih standarda kao kosovskih standarda. Ovim bi se povećao naš pristup standardima i dalo bi nam mogućnost da korisnike standarda na Kosovu snabdemo većim dijapazonom standarda.

Pokušavajući da budemo što bliži uslovima suočavamo se sa više rizika; međutim, javlja se i više prilika koje treba iskoristiti zarad nacionalne standardizacije i ekonomije Kosova.

Samim tim, neki od rizika su povezani sa političkom pozadinom i preprekama za shvatanje i promene, praćeno krugom problema koji su van dohvata KAS. Pa ipak, ispunjavanje uslove koje postavlja evropski sistem donosi brojne prilike. Neke su povezane sa autorskim pravima za standarde i zaštitom istih autorskih prava, i, uopšte, sa načinom na koji se obavljaju poslovi standardizacije. Druge se tiču ličnog usavršavanja kadra KAS (bilo sadašnjeg bilo budućeg) u smislu tečnog poznavanja engleskog jezika, veština rada sa računom, osposobljavanja u oblasti uslova evropske standardizacije, sve u korist prevazilaženja evropskih i međunarodnih izazova u oblasti standardizacije.

Još jedan važan uslov iz Smernice 22 CEN/CENELEC-a je da NOS poseduje akcioni plan.. KAS je ovaj uslov ispunila za period 2015-2020; nadalje, izrađivaćemo godišnje planove rada sa ciljem da realizujemo ovu strategiju.

Aktivnosti

- Brže usvajati evropske standarde, posebno usklađene standarde i dopuniti ih usvajanjem međunarodnih standarda.
- Poštovati svaku odredbu sporazuma o licenci sa CEN-om i CENELEC-om, pokušati da se isti izmene da bi se bolje zadovoljile nacionalne potrebe na Kosovu, posebno u pogledu rokova za obezbeđivanje standarda koji treba da se usvoje i usvojiti podatak o godišnjem spisku standarda.
- Bolje podržati regulatorne organe oko izrade i objavljivanja spiska usklađenih standarda u vezi sa svakim pravilnikom pribavljanjem podatka o novo usvojenim standardima po osnovu ugovora.
- Održati naše napore da se pridružimo regionalnim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju i da prisustvujemo na svakom njihovom sastanku i skupu.
- Primeniti zaštitu autorskih prava kao veoma važnu stvar i koristiti sva marketinška i informaciona sredstva da se korisnici standarda na Kosovu upoznaju sa ovim.
- Istražiti način na koji odredbe nacionalnog zakona o standardizaciji mogu da se primene u vezi sa zaštitom autorskih prava i korišćenjem pojmova kontrole i sankcija koji su predviđeni zakonom, za moguće sredstvo edukacije i prihoda.
- Izraditi i usvojiti novi akcioni plan za 2021. godinu, počevši od primene i rezultata prethodnog (2015-2020).

Mere

- Usvojen veći broj standarda u kraćem periodu, i to EN, ISO i IEC.
- Zaključen ugovor/sporazum o informisanju o usvojenim EN-ima na godišnjem nivou sa pouzdanim izvorom (bilo CEN/CENELEC kroz izmenu postojećeg sporazuma o licenci, bilo DPS ili drugi NOS).
- Sposobnost dostavljanja spiska usklađenih EN-a regulatornim organima radi objavljivanja.
- Korisnici standarda upoznati sa zaštitom autorskih prava koja je na snazi.
- Kampanja o autorskim pravima za standarde pokrenuta i u toku. Ova kampanja bi trebalo da ima dva pravca, edukativni u vezi sa odredbama o autorskim pravima i osnovni u vezi sa primerima iz stvarnog života koji predstavljaju slučajeve kršenja autorskih prava, a koji ukazuje na zabranjene načine korišćenja standarda.
- Usvojen i primenjen novi akcioni plan.

6.4. Razvoj nacionalnih autentičnih standarda

Obrazloženje

Skup nacionalnih standarda trenutno obuhvata samo evropske i međunarodne usvojene standarde pa je vreme da KAS počne sa razvojem nacionalnih autentičnih standarda, po potrebi. Za to, u zavisnosti od delatnosti, moramo da okupimo stručnjake u TK, kao radne grupe, te da radimo zajedno sa njima na razvoju i usvajanju naših prvi nacionalnih autentičnih standarda. Naš plan je da počnemo sa nacionalnim dodacima uz Eurocodes, pošto su oni potrebni na tržištu građevine. Još jedna inicijativa je da obezbedimo nacionalni standard za nacionalnu narodnu nošnju, u okviru TK za tekstil i kožu za obuću. Pa ipak, ovo je veoma složen poduhvat i biće nam potrebni ljudski i finansijski resursi, vreme i podrška vlade da bismo uspeli.

Aktivnosti

- Obučiti stare i nove članove TK o evropskim pravilima kojima se rukovode zasedanja TK (moguće uz pomoć stručnjaka koje ponude projekti tehničke pomoći ili na osnovu različitih sporazuma sa drugim NOS).
- Obučiti predsednike i sekretare TK o ličnim sposobnostima potrebnim za vođenje zasedanja TK sa fokusom na veštine posredovanja koje omogućavaju postizanje konsenzusa.
- Početi sa izradom plana beneficija za članove TK da bismo ih privukli u TK uvođenjem „paketa beneficija“ za članove TK – ne neophodno naknadu – ali stvarno priznanje, slavu, autorsko ime na standardu, zvanični veb-sajt itd.
- Pripremiti finansijsku procenu za celokupnu aktivnost i početi sa lobiranjem kod organa koji donosi odluku.
- Osmisliti godišnji raspored za razvoj nacionalnih autentičnih standarda i uvrstiti ga u godišnji nacionalni program standardizacije, kao poseban, odvojeni deo, da bi poprimio javni karakter.
- Početi sa radom na standardizaciji sa prvim nacionalnim autentičnim standardom.

Mere

- Oformljena ekipa obučenih stručnjaka.
- Obučeni stari članovi TK.
- Privučeni i obučeni novi članovi TK.
- Obučeni predsednici i sekretari TK.
- Osmišljen i primenjen „paket beneficija“ za članove TK, uključujući privlačne beneficije za iste, ne neophodno naknada već stvarno javno priznanje.
- Finansijska procena pripremljena za usvajanje.
- Osmišljen godišnji raspored za nove nacionalne autentične standarde.

6.5. Finalizacija, ažuriranje i uspešno korišćenje naših elektronskih alatki

Obrazloženje

U našim nastojanjima da se pridružimo evropskim i međunarodnim sistemima za standardizaciju uložili smo napore u to da pratimo očigledan trend koji je zaposeo i svet standardizacije, naime potreba da se naše usluge pružaju elektronskim putem. Svoje prisustvo u svet na mreži obezbedili smo preko zvaničnog veb-sajta http://aks.rks-gov.net/, stvorili smo svoj Informativni sistem za upravljanje standardizacijom (SMIS) i izradili smo e-CMIS – prodajni instrument na našoj veb-stranici – kao i elektronski katalog.

Da bi isti bili 100 % funkcionalni i fleksibilni, potrebna nam je uzajamna veza sa CCMC bazom podataka za potrebe redovne razmene informacija i ažuriranje SMIS-a, u pogledu novih i povučenih evropskih standarda. Takođe, potrebne su nam određene izmene u nacionalnom finansijskom sistemu, koji bi nam omogućio da vršimo prodaju i isporuku porudžbina elektronskim putem preko e-CMIS-a, pošto se u ovom trenutku porudžbine mogu poslati i dostaviti elektronskim putem, a plaćanja se mogu vršiti samo van mreže.

Aktivnosti

- Pribaviti priključak na CCMC sistem za SMIS, da bi se redovno primale najnovije informacije o evropskim standardima od CEN-a i CENELEC-a.
- Dobiti sopstvene finansijske koordinate da bi plaćanja mogla da se vrše elektronskim putem preko e-CMIS-a.
- Podeliti informacije korišćenjem marketinških alatki radi oglašavanja prodaje na mreži, nakon što ista postane u celosti funkcionalna.

Mere

- Obezbeđena i funkcionalna uzajamna veza sa CCMC bazom podataka, u prvoj godini.
- Pribavljene finansijske koordinate KAS, standardi u prodaji na mreži.
- Počela marketinška kampanja.

6.6. Ojačani i vidljivi

Obrazloženje

Razvoj novih usluga značiće da ćemo postati vidljiviji i prisutniji na tržištu za naše aktere. Ovo bi značilo i biti u stanju da se ispuni drugi uslov Smernice 22 CEN/CENELEC-a, o stabilnosti i vidljivosti.

Marketing i promocija aktivnosti i proizvoda i usluga – tzv. rezultati standardizacije – omogućiće nam da se upoznaju sa nama na tržištu i da bolje služimo interesima korisnika standarda na Kosovu.

Aktivnosti

- Uspostaviti informativni centar i početi sa radom na marketingu, promociji i svim novim rezultatima standardizacije, i to:
- Obučiti lice posebno za marketing koje bi počelo da radi na marketingu i promovisanju i poslova standardizacije i prodaje, kao i na promovisanju rezultata standardizacije.
- Unaprediti bazu podataka korisnika sa svim podacima potrebnim za marketing.
- Osmisliti novu uslugu radi prenošenja informacija o novim izdanjima standarda koji su usvojeni korisnicima koji su već kupili ranija izdanja.

- Koristiti bazu podataka da bi se identifikovali novi potencijalni korisnici. Primer: Ako medicinska laboratorija kupi paket standarda, koristiti taj podatak da se isti standardi ponude svim medicinskim laboratorijama u zemlji.
- Baviti se proaktivno marketingom. Ispitati različite delatnosti i na osnovu podataka iz baze podataka i na internetu stvoriti specijalizovane pakete standarda i ponuditi ih potencijalnim korisnicima u datoj delatnosti. Prvo početi sa 19 oblasti u kojima su TK aktivne i sa njihovim portfeljom standarda.
- Uvesti pretplatu za nova izdanja za korisnike koji su već kupili ranija izdanja, kao novu uslugu.
- Osmisliti usluge konsultacije za svako privredno društvo koje mora da radi sa standardima ili da ima QMS ili odeljenje za standardizaciju.
- Voditi, održavati i redovno uređivati i izdavati časopis i bilten standardizacije.
- Izabrati štampani materijal o KAS i njenim poslovima koji bi se delio tokom različitih događaja na kojima KAS učestvuje – povezano sa ciljem 6.1.

Mere

- Uspostaviti informativni centar sa sopstvenim prostorom i kancelarijom i početi konkretne aktivnosti:
  - Osmišljen i pokrenut program za prodaju standarda organima vlasti.
  - Povećan broj korisnika u bazi podataka.
  - Završen skup podataka o korisnicima u bazi podataka.
  - Povećan broj prodatih standarda.
  - Obavljene marketinške aktivnosti o aktivnosti standardizacije.
  - Osmišljena i uvedena pretplata na nova izdanja standarda.
  - 1 službenik obučen za poslove konsultacije oko standardizacije.
  - 1 nova publikacija o KAS svake godine.
    - Objavljen materijal za standardizaciju, bar 1 godišnje.
    - Izvršen izbor promotivnog materijala i ponuđen (potencijalnim) akterima.

Dodatak I
Osnovna analiza poslednjih pet godina

Predgovor

Ova analiza se zasniva na činjenicama iz avgusta 2019. god. i potiče iz Plana poslovanja za period 2015-2020. Uzima u obzir sve što je KAS uradila na osnovu istog dokumenta ili još uvek mora da uradi, kao i razloge zbog kojih su stvari krenule ovim ili onim tokom, zbog političkih, ekonomskih, društvenih ili jednostavno prvobitnih slučajnih trendova.

Proučena su i upoređenja sva druga dokumenta kojima se rukovodi aktivnost standardizacije na Kosovu sa stvarnim stanjem KAS.

Aktivnost standardizacije

Organizacija i pravni okvir

KAS je organizovana na osnovu Zakona br. 06/L-019 o standardizaciji iz februara 2018. god. i 3 administrativna uputstva (podzakonska akta) kojima se uređuje organizacija tehničkih komisija, stručnog saveta za standardizaciju i znak koji koristi Agencija.

Stručni savet za standardizaciju

Stručni savet za standardizaciju je savetodavni odbor KAS. Delokrug Saveta je da daje savete, usvaja program standardizacije i daje preporuke o aktivnostima u oblasti standardizacije. Predstavljenost aktera u oblasti standardizacije u Savetu je uravnotežena.

Tehničke komisije

Aktivnost standardizacije se usredsređuje na usvajanje evropskih standarda kao nacionalnih i ova aktivnost se sprovodi preko 19 tehničkih komisija koje su uspostavljene poslednjih godina.

Ovo je dobar broj TK, uzimajući u obzir to da je Kosovo mala zemlja. Osim toga, predstavljenost u ovim TK predstavlja dobru ravnotežu obuhvaćenih organa, javnih i privatnih privrednih društava, univerziteta i drugih zainteresovanih subjekata, čime je ispoštovan veoma važan uslov iz Smernice 22 CEN/CENELEC-a.

Svaki sekretarijat TK vodi KAS. Službenici KAS odgovorni su za rad istih, svaki službenik za standardizaciju upravlja sa oko 3 TK, uključujući i direktora standardizacije.

U smislu ljudskih resursa, Agencija ima ukupno 9 zaposlenih i jedno lice zaposleno prema režimu stažiranja. Za sada se smatra da je broj zaposlenih dovoljan.

TK koje je KAS obrazovala predstavljene su u nastavku:

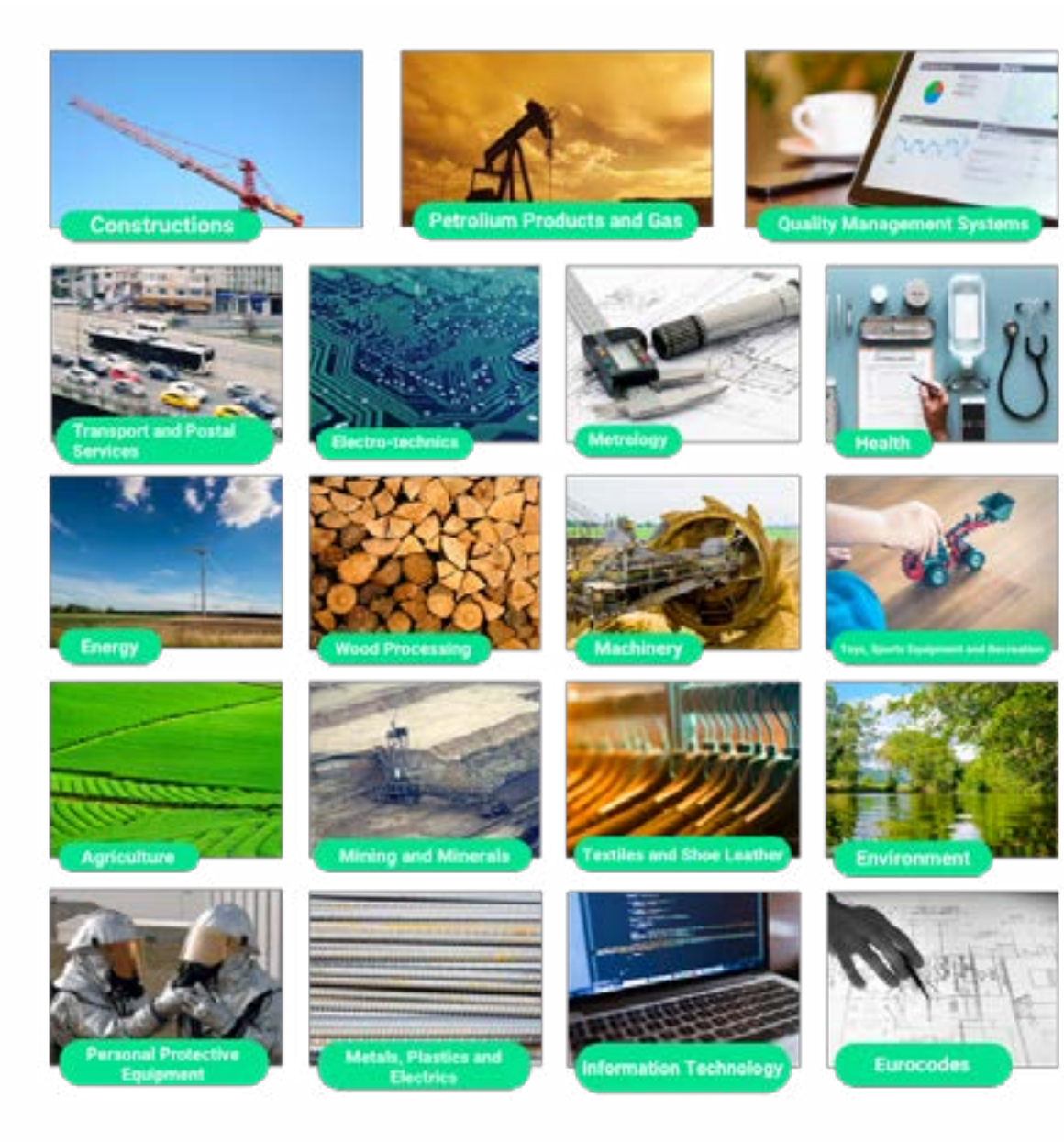

Skup standarda

Skup kosovskih standarda trenutno obuhvata oko 10.500 evropskih i međunarodnih standarda, od čega je oko 9.000 na snazi. Većina ovih standarda usvojena je uz pomoć sporazuma zaključenog sa DPS-om (nacionalni organ za standarde u Albaniji) koji je bio glavni dobavljač standarda mnogo godina. Neki od ovih standarda već su prevedeni na albanski jezik, ali ne onoliko koliko je to potrebno.

KAS je pre dve godine obezbedila sporazume o licenci i sa CEN-om i sa CENELEC-om za pristup i usvajanje evropskih standarda. Oko dve stotine standarda već je usvojeno u okviru ovih sporazuma o licenci, a neki drugi spiskovi evropskih standarda su pripremljeni i potrebno je da se dodatno usvoje.

Broj standarda koji je usvojen značajno je povećan poslednjih godina, kao što je prikazano u nastavku.

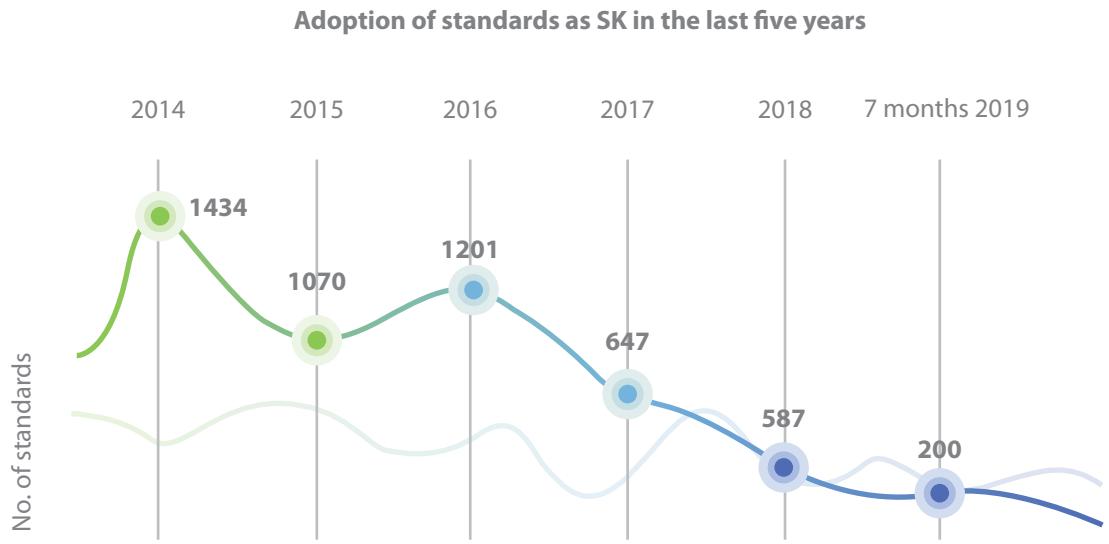

Među razlozima zbog kojih je došlo do smanjenog trenda u usvajanju standarda jesu nedostatak ažurnih informacija o razvoju evropskih standarda u CEN-u i CENELEC-u i težak pristup istim standardima, zbog činjenice da je ta privilegija rezervisana za članove CEN-a i CENELEC-a, dok KAS još uvek to nije. Važno je da sada, posle skoro dve godine primene sporazuma o licenci, KAS vodi razgovor sa dvema evropskim organizacijama za standardizaciju da bi se pojasnili aspekti i povećala efikasnost ovih sporazuma. Još jedna stvar koju treba pojasniti jeste uticaj sporazuma o licenci na saradnju sa DPS-om i drugim NOS oko obezbeđivanja pristupa KAS evropskim standardima.

Takođe, kada na nacionalnom nivou ispituje potrebe za standardima, KAS bi trebalo da čuje mišljenje svih aktera, uključujući korisnike ili potencijalne korisnike standarda, kao što su organi vlasti, univerziteti i tako dalje, ne samo mišljenje članova TK, na osnovu postojećeg postupka.

Ne postoje nacionalni autentični standardi u skupu, ali će se oni razviti prema potrebama tržišta. Prva potreba potiče iz građevinskog sektora i ticaće se nacionalnih dodataka uz Eurocodes. Za ovo, KAS će biti potreba podrška Ministarstva trgovine i industrije i drugih relevantnih organa vlasti, da bi se izradio finansijski plan za ovu aktivnost.

Vidljivost

Na nacionalnom planu, vidljivost KAS trpi pošto agencija i dalje radi na dobijanju potrebnog priznanja. Napravljeni su određeni važni koraci sa novim zakonom i novo zaključenim sporazumima o licenci, ali da bi bila vidljivija i da bi svi znali za KAS kao organ za standardizaciju, koja je jaka i na putu ostvarivanja konkretnih evropskih ciljeva, istoj su uglavnom potrebne aktivnosti marketinga i

promocije. Aktivnost standardizacije mora da bude čuvena i promovisana preko posebnih marketinških sredstava.

Na međunarodnom planu i evropskom nivou, KAS mora da bolje ukaže na svoje prisustvo. Do sada, KAS je uspela da prisustvuje zasedanjima generalnih skupština posebno CEN/CENELEC-a i ISO/IEC-a ali nije prisustvovala nijednom zasedanju evropskih ili međunarodnih TK, pošto je to moguće samo za članove.

Povezane aktivnosti.

Iako je Zakonom o standardizaciji data prilika da se osmisle kursevi obuke, za izradu posebnih publikacija, vršenje ispitivanja, istraživanja i ponudu usluga informisanja, isto još uvek nije sprovedeno u delo zato što Agencija nema poseban i obučen kadar za ovu vrstu aktivnosti.

Proizvodi i usluge koje nudi KAS

Prodaja standarda

Standardi predstavljaju jedini proizvod koji KAS za sada nudi. Ova aktivnost prodaje sprovodi se na tradicionalan način, standardi se izdaju u štampanom obliku, u prostorijama Agencije.

Prodaja standarda pratila je smanjeni trend proizvodnje standarda, kako je prikazano na grafikonu dole:

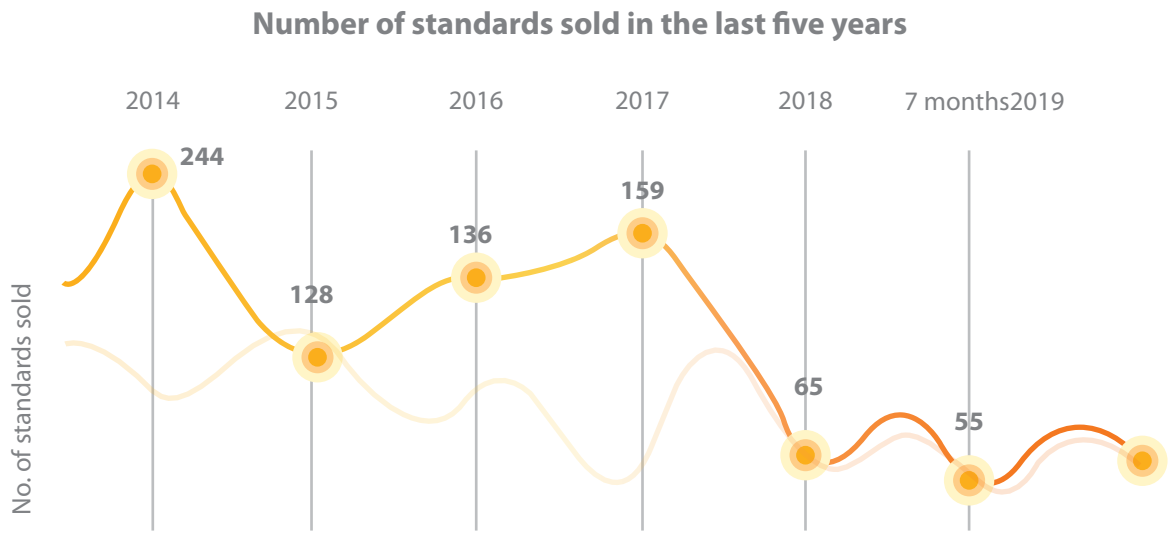

Postoji nekoliko razloga za ovakav smanjeni trend:

1. Prvi je ekonomija i privreda na Kosovu još uvek nije veoma dobro razvijena.
2. Drugi je u vezi sa smanjenim brojem standarda koji je usvojen poslednjih godina, sa jasnom pretpostavkom da ako nema novih proizvoda, ne možete puno toga da prodate. Dakle, ako se ovaj broj poveća, uglavnom kod standarda koje akteri traže, sigurno je da će se broj prodatih standarda povećati.
3. Treći je u vezi sa činjenicom da nema informacija na tržištu o prodaji standarda. Nema aktivnog marketinga, kampanja i aktivnosti promocije.
4. Četvrti je u vezi sa činjenicom da trenutni korisnici kupuju na staromodan način, štampanu verziju, dolazeći u prostorije KAS, uprkos činjenici da postoji sistem e-trgovine. Ovo negativno utiče na efikasnost poslovanja KAS.

Ako se standardi ne prodaju kako bi trebalo, proučavanjem zainteresovanih korisnika standarda stvara se zaključak da su privatni operateri zainteresovaniji od organa vlasti, što dokazuje da ekonomija i trgovina funkcionišu, pošto ovi operateri koriste standarde da bi prodavali svoje proizvode i usluge na tržištu Kosova i šire.

Kosovski organi vlasti moraju takođe da rade sa standardima i moraju da pošalju poruku, da budu uzor za privredu i društvo na nacionalnom nivou. Zbog toga KAS mora da dopre do tih organa vlasti i da ih ubedi da se uključe.

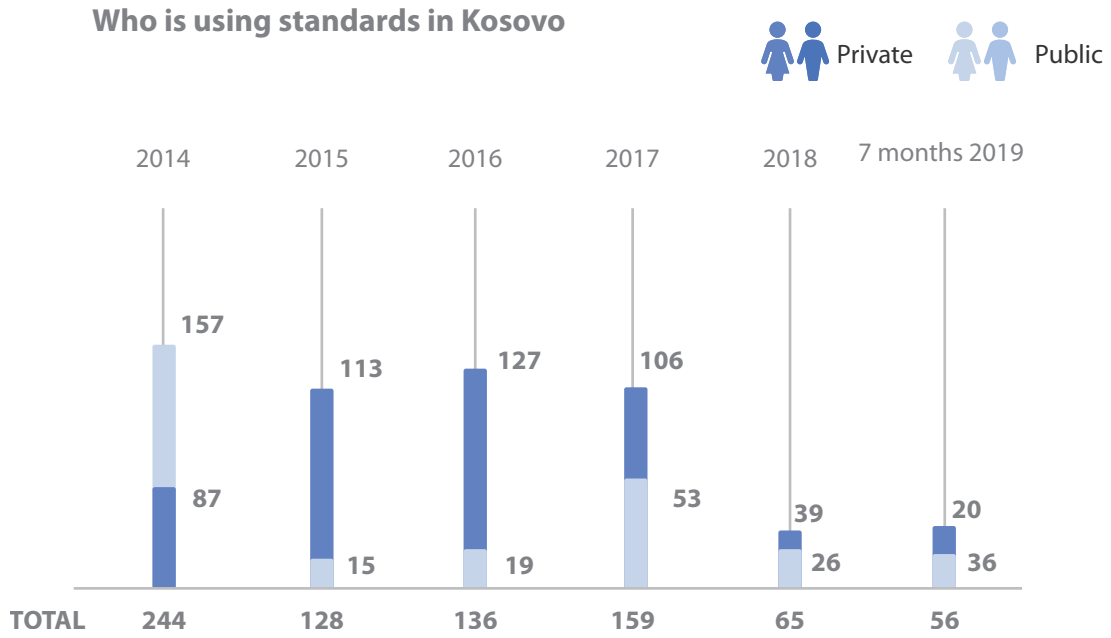

Osmišljen program prodaje standarda organima vlasti i usmeren na ovu posebnu grupu korisnika pokazao bi se korisnim za KAS, pošto je država jedan od najvažnijih korisnika aktivnosti standardizacije.

Informativni centar

Ovo je želja za prestrukturisanjem koja je bila cilj i u prethodnom planu poslovanja. Za sada, uprkos činjenici da je KAS nedavno zaposlila lice odgovorno za ovu aktivnost, i dalje nema prostor i odgovarajući nameštaj te opremu za isto lice iz kog razloga aktivnost nije otpočela.

Ovo je mesto u kom bi marketinške aktivnosti trebalo da se odvijaju. Takođe, druge usluge koje treba osmisliti i obezbediti utvrdiće Informativni centar, koji predstavlja jednu od važnih platformi za povezivanje sa akterima i korisnicima. Aktivnosti Informativnog centra bi trebalo da se skoncentrišu na informisanje o standardima, o novim izdanjima i povlačenju standarda, o kursevima obuke i konsultacijama.

Sertifikacija je takođe bila još jedan od ciljeva plana poslovanja ali se nikada nije ostvarila. Iako postoji lice odgovorno za razvoj organa KAS za sertifikaciju, zbog izazova u pogledu politike na evropskom nivou, NOS se više ne preporučuje da imaju svoje organe za sertifikaciju koji rade kao jedan subjekat, pa je KAS odlučila da do daljnjeg odloži ovu stvar.

Zaključci

KAS ulaže napore da bi funkcionisala kao evropski NOS.

I dalje joj nedostaju neke aktivnosti, posebno aktivnosti u vezi sa marketingom, promocijom i vidljivošću.

Neki od uslova iz „Smernice 22 CEN/CENELEC-a o organizacionoj strukturi i procesima za ocenu kriterijuma članstva CEN-a i CENELEC-a“ ispunjeni su ali ima dosta prostora za bolji rad i bolje ispunjenje ovih uslova.

Najvažniji zadatak KAS u narednom periodu trebalo bi da bude obezbeđivanje pristupa standardima, kako evropskim tako i međunarodnim, kao i ulaganje napora u to da se ispuni što više uslova iz Smernice 22 CEN/CENELEC-a.

Puno pažnje treba pokloniti novim proizvodima i uslugama. Ovo bi trebalo da bude portfelj KAS, zajedno sa

određenim štampanim informativnim materijalom.

Ako se ciljevi opisani u ovoj strategiji ispune, situacija će se popraviti i napredak ostvariti u pogledu ispunjenja tehničkih uslova za članstvo u CEN-u i CENELEC-u.

Uz strategiju je dodat Plan primene za prvu godinu. KAS bi trebalo da izrađuje novi svake godine, počevši od analize rezultata ostvarenih u prvoj godini. Štaviše, KAS bi trebalo da izradi detaljan akcioni plan kojim se utvrđuju odgovorna lica, rokovi, cifra koju treba ispuniti, finansijski resursi i, naravno, posebne i detaljne aktivnosti koje treba sprovesti da bi se precizno realizovala Strategija.

Ciljevi vremenom mogu da se promene, prilagode ili se mogu dodati novi, ali pravac mora da ostane ne-promenjen i ocenjeni napredak vidljiv.

Ova Strategija može biti jedna od brošura za štampu u prvoj godini. Trebalo bi da se prevede na albanski jezik, odštampa na oba jezika i objavi na zvaničnom veb-sajtu KAS nakon usvajanja.

Preporuke

Početi sa korišćenjem Smernice 22 CEN/CENELEC-a o organizacionoj strukturi i procesima za ocenu uslova za članstvo u CEN-u i CENELEC-u i koristiti spisak uslova koji je obuhvaćen za unošenje novih ciljeva u akcioni plan svake godine, da bi se obezbedilo da su svi uslovi ispunjeni.

Početi sa korišćenjem Smernice 59:2019 ISO/IEC-a – ISO i IEC su preporučili prakse za standardizaciju za nacionalne organe da bi se obezbedilo da se preporuke poštuju.

Dodatak II
Plan primene – Ocena uspeha u prvoj godini

Ovo je Plan primene za prvu godinu Srednjoročne strategije KAS za standardizaciju.

KAS će morati da svake godine izrađuje plan primene, nakon ocene rezultata i stepena primene svake mere. Planovima za naredne godine prilagodiće se ciljevi, koraci i pravac KAS prema rezultatima, trendovima i učinku. Prvi naredni korak je da KAS izradi akcioni plan na osnovu ovog Plana primene. Akcionim planom bi trebalo da se navedu posebne i detaljne mere za sprovođenje aktivnosti, odgovorna lica, rokovi za prvu godinu i finansijski resursi.

Neke od mera su stalne i moraće da se primenjuju svake godine dok se u celosti ne primene. Neke od mera se primenjuju jednokratno, u prvoj godini. Druge će biti spremne za primenu na početku druge godine ili treće godine pošto moraju da se pripreme sa drugim merama i mogu da počnu tek nakon što se završe osnovne mere. Neke od mera su uzajamno povezane i mogu se naći u više od jednog cilja, pošto bi trebalo da budu rezultat primene, a dokazuju da je cilj mera da se dođe do rezultata bez obzira na to za koji se cilj koriste.

Odgovornost za primenu mera i dobijanje rezultata ostaje na rukovodstvu KAS, svakako uz podršku ili Ministarstva trgovine i industrije kao koordinacionog organa ili zaposlenih u KAS, pošto ove vrste mera nikada ne bi mogle da se primene bez podrške i posvećenosti.

1. Kosovski standardi (KS) se koriste na nacionalnom nivou

- Vidljiviji kosovski NOS – stalna zabrinutost.
- Veći broj događaja na kojima učestvuje KAS – 10 % povećanje u prvoj godini.
- Povećanje broja prodatih standarda – 20 % povećanje u prvoj godini
- Objavljeni materijal o aktivnostima KAS – najmanje jedan novi materijal u prvoj godini.
- Predavači i stručnjaci KAS spremni da održavaju kurseve obuke i govore – 2 lica počela da pohađaju *program obuke za predavače* – prva godina.
- Kursevi obuke KAS održani za aktere kao nova usluga, na osnovu zakona – 2 kursa obuke u drugoj godini.

Rizici i poteškoće

Rizik da ovaj cilj neće biti ispunjen smatra se minimalnim pošto se dokazalo da je rukovodstvo KAS spremno da ostvari učinak na visokom nivou i da ima visoka očekivanja za ubuduće. Da bi se ovaj cilj uspešno ispunio, prvi uslov je da kadar bude strastven i vođen voljom da uspe.

Moguća poteškoća se ogleda u programu obuke za predavače. Ovo bi trebalo osmisliti kao odvojeni projekat, sa programom, licima određenim za ovo, zadacima, odgovornostima i rokovima. Potrebni su saveti i podrška.

2. Zadovoljavanje nacionalnih potreba

- Stručnjaci za standardizaciju u TK osposobljeni – druga godina.
- Bolji i realističniji godišnji nacionalni program standardizacije sa ažuriranjem – prva godina.
- Postupak kako izraditi godišnji nacionalni program standardizacije – prva godina.
- Smanjeno vreme za pribavljanje standarda – prva godina.

Rizici i poteškoće

Utvrđeno je da postoji srednji rizik kod ovog cilja, posebno u vezi sa načinom/marketinškim sredstvom koje je KAS izabrala da pošalje spisak standarda koje treba usvojiti svakom akteru u oblasti standardizacije, koji ili već u sistemu standardizacije ili je potencijalni korisnik.

Poteškoća koju treba savladati je da KAS pribavi standarde koje treba usvojiti u kraćem roku od svog izvora, bez obzira da li je taj izvor CCMC, DPS ili neki drugi NOS.

3. Prevazilaženje izazova u pogledu evropske i međunarodne standardizacije

- Usvojen veći broj standarda u kraćem periodu, i evropskih i međunarodnih – najmanje 500 standarda – prva godina, najmanje 600 počevši od druge godine.
- Zaključen ugovor/ o informisanju o usvojenim EN-ima na godišnjem nivou sa pouzdanim izvorom (bilo CEN/CENELEC kroz izmenu postojećih licenci, bilo DPS ili drugi NOS) – prva godina.
- U mogućnosti da dostavi spisak usklađenih EN-a regulatornim organima radi objavljivanja – prva godina.
- Korisnici standarda upoznati sa zaštitom autorskih prava koja je na – kampanja počela u prvoj godini.
- Kampanja o autorskim pravima za standarde pokrenuta i u toku. Ova kampanja bi trebalo da ima dva pravca, edukativni u pogledu autorskih prava i praktičniji na osnovu primera kršenja autorskih prava koji bi trebalo da se izbegavaju – pokrenuto u prvoj godini i nastavljeno svake godine.
- Novi akcioni plan izrađen u prvoj i primenjen u drugoj godini.

Rizici i poteškoće

Rizik da ne postoji mogućnost izmene već zaključenih sporazuma o licenci sa CEN-om i CENELEC-om smatra se srednjim. KAS je potrebno dati podršku i savete da bi uspela u ovome. Isto važi i za nameru da se zaključe novi sporazumi o licenci sa ISO i IEC-om.

Kampanja o autorskim pravima za standarde smatra se mogućom pravnom poteškoćom pošto KAS nema unutrašnju pravnu podršku (stručnjake za autorska prava).

4. Razvoj nacionalnih autentičnih standarda

- Oformljena ekipa obučenih stručnjaka – program obuke pokrenut u drugoj godini.
- Obučeni stari članovi TK – program obuke pokrenut u drugoj godini.
- Privučeni i obučeni novi članovi TK – novi članovi za radne grupe za Eurocodes privučeni u prvoj godini, obučeni u drugoj.
- Obučeni predsednici i sekretari TK – obuka o ličnim sposobnostima i pravilima standardizacije pokrenuta u drugoj godini.
- Osmišljen i primenjen *„paket beneficija“* za članove TK, uključujući privlačne beneficije za iste, ne neophodno naknada već stvarno javno priznanje – razvoj ideje u prvoj godini, primena sredstva u drugoj.
- Finansijska procena pripremljena za usvajanje – prva godina.
- Osmišljen godišnji raspored za nove nacionalne autentične standarde – prva godina.

Rizici i poteškoće

Može se smatrati da obuka predstavlja minimalni rizik, pošto se stručnjaci koji će držati kurseve obuke moraju pronaći vani

„Paket beneficija“ se može smatrati poteškoćom za KAS jer se koristi samo za naknadu u vidu zarade, a koncept nagrađivanja učešća u TK drugim vrstama naknade nije dobro poznat ili prihvaćen.

5. Finalizacija, ažuriranje i uspešno korišćenje naših elektronskih alatki

- Obezbeđena i funkcionalna uzajamna veza sa CCMC bazom podataka – prva godina.
- Finansijske koordinate KAS pribavljene – prva godina.
- Počela marketinška kampanja – prva godina.

Rizici i poteškoće

Postoji veliki rizik u vezi sa obezbeđivanjem povezanosti sa CCMC bazom podataka. Ovo je odluka koja je van uticaja KAS.

Moguća poteškoća oko pribavljanja finansijskih koordinata i početka sa izdavanjem standarda i plaćanjem za iste elektronskim putem.

6. Ojačani i vidljivi

- Uspostaviti informativni centar sa sopstvenim prostorom i kancelarijom i početi konkretne aktivnosti:
  - Osmišljen i pokrenut program za prodaju standarda organima vlasti – ideja osmišljena u prvoj godini.
  - Povećan broj korisnika u bazi podataka – 15 % povećanje kod novih korisnika u prvoj godini, stalna zabrinutost.
  - Završen skup podataka o korisnicima u bazi podataka – stalna zabrinutost.
  - Povećanje broja prodatih standarda – 20 % povećanje u prvoj godini, stalna zabrinutost.
  - Obavljene marketinške aktivnosti o aktivnosti standardizacije – početak aktivnosti u prvoj godini.
  - Osmišljena i uvedena pretplata na nova izdanja standarda – razvoj proizvoda u prvoj godini.
  - 1 službenik obučen za poslove konsultacije oko standardizacije – početak obuke u prvoj godini.
  - 1 novi objavljeni materijal o KAS svake godine – 1 novo izrađen i objavljeni materijal u prvoj godini.
    - Izbor štampanog materijala izvršen i ponuđen (potencijalnim) akterima – 1 štampani materijal spreman za podelu tokom događaja u prvoj godini.

Rizici i poteškoće

Prvi rizik koji je ovde primećen povezan je sa marketinškim veštinama zaposlenih koji su zaduženi za marketing i vidljivost. Ali, ovo se može rešiti obukom.

Još jedan srednji rizik povezan je sa mogućnošću da ne bude obezbeđen prostor za informativni centar.

Povećanje broja prodatih standarda biće teško ali ne nemoguće.

Srednjoročna strategija Kosovske agencije za standardizaciju

2020 - 2025

